

Współczynnik przyrostu rzeczywistego i jego obliczanie

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film samouczek](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Współczynnik przyrostu rzeczywistego i jego obliczanie

Źródło: dostępny w internecie: Obraz [RitaE](#) z [Pixabay](#), domena publiczna.

Liczba ludności danego obszaru kształtowana jest przez kilka czynników. Pierwszym z nich są urodzenia i zgony. W każdym roku rodzi się i umiera określona liczba osób. Są to tak zwane zjawiska naturalne. Dzieci w mniejszej czy większej liczbie będą się zawsze rodzić. To samo tyczy się śmierci, która jednorazowo może dotknąć większej grupy osób niż zwykle, a to za sprawą wojny, epidemie czy klęski żywiołowej. Drugim czynnikiem kształtującym liczbę ludności są migracje. Każdego roku do danego kraju przyjeżdżają na stałe nowi mieszkańcy, a inni podejmują decyzję o jego opuszczeniu.

Twoje cele

- Dowiesz się, czym jest współczynnik przyrostu rzeczywistego.
- Zrozumiesz, od czego zależy jego wartość.
- Zinterpretujesz wartość wskaźnika.

Przeczytaj

Współczynnik przyrostu rzeczywistego – definicja

Wzajemny układ czterech zjawisk (urodzeń, zgonów, imigracji i emigracji) wpływa na liczbę ludności. Liczba ta może się zmniejszać lub zwiększać. Chcąc policzyć faktyczną zmianę liczby ludności na danym terytorium w danym roku, należy policzyć wielkość przyrostu lub ubytku rzeczywistego według poniższego wzoru:

$$\frac{\text{przyrost rzeczywisty}}{\text{ubytek rzeczywisty}} = \text{przyrost (lub ubytek) naturalny} + \text{saldo migracji}$$

O przyroście rzeczywistym mówimy wtedy, kiedy liczba ludności w danym roku zwiększyła się, a o ubytku rzeczywistym w momencie, gdy liczba ta zmniejszyła się. Przyrost lub ubytek rzeczywisty ludności jest miarą bezwzględną i nie umożliwia porównania dwóch lub więcej jednostek o różnej liczbie ludności. W takiej sytuacji należy policzyć **współczynnik przyrostu rzeczywistego**, czyli wartość przyrostu lub ubytku rzeczywistego odniesioną do liczby ludności na 1 000 mieszkańców.

$$W_{pr} = \frac{P_r \text{ lub } U_r}{L} \times 1000, \text{ gdzie } L \text{ oznacza liczbę ludności}$$

Przykład

W gminie Przykładowo w 2018 roku mieszkało 15 000 osób. W tym samym roku na terenie gminy urodziło się 35 dzieci i zarejestrowano 48 zgonów. Jednocześnie na teren gminy przeprowadziło się 10 osób, a 5 wyprowadziło się na stałe. Zapiszmy dane:

15 000 – liczba ludności

35 – liczba urodzeń

48 – liczba zgonów

10 – liczba imigrantów

5 – liczba emigrantów

Obliczenia przedstawiono w tabeli poniżej:

Ruch naturalny	35 – 48 = – 13
Saldo migracji	10 – 5 = 5
Ruch rzeczywisty ludności	–13 + 5 = – 8
Współczynnik przyrostu rzeczywistego	$\frac{-8}{15000} \times 1000 = -0,5$

współczynnik zgonów

Wartości bezwzględne (przedstawiają informację o wielkości zjawiska, nie dają możliwości porównania zjawiska w dwóch jednostkach o różnej liczbie ludności)	Wartości względne (umożliwiają porównanie dwóch lub więcej jednostek o różnej liczbie ludności)
liczba urodzeń	współczynnik urodzeń
liczba zgonów	współczynnik zgonów
przyrost/ubytek naturalny	współczynnik przyrostu naturalnego
saldo migracji	współczynnik salda migracji
przyrost/ubytek rzeczywisty	współczynnik przyrostu rzeczywistego

Słownik

liczba urodzeń

liczba osób urodzonych na danym terytorium w danym roku

liczba zgonów

liczba osób zmarłych na danym terytorium w danym roku

przyrost naturalny

dotatnia różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów na danym terytorium w danym roku; przyjmowane są wartości dodatnie, stąd w nazwie słowo „przyrost”:

$P_n = U - Z > 0$, gdzie U – liczba urodzeń, Z – liczba zgonów w danym roku

saldo migracji

różnica pomiędzy liczbą emigrantów i imigrantów na danym terytorium, może przyjmować wartości dodatnie lub ujemne:

$S_m = I - E$, gdzie I – liczba imigrantów, E – liczba emigrantów

$W_U = \frac{U}{L} \times 1000$, gdzie U – liczba urodzeń, L – liczba ludności w danym roku

ubytek naturalny

ujemna różnica pomiędzy liczbą urodzeń a liczbą zgonów na danym terytorium (stąd w nazwie słowo „ubytek”). UWAGA: w literaturze można często spotkać się z określeniem ujemny przyrost naturalny. Z uwagi na to, że przyrost nie może być ujemny, lepiej jest stosować określenia jak wyżej:

$U_b_n = U - Z < 0$, gdzie U – liczba urodzeń, Z – liczba zgonów w danym roku

współczynnik urodzeń

liczba urodzeń na danym terytorium, w danym roku, odniesiona do liczby ludności (w przeliczeniu na 1 000 ludności)

współczynnik przyrostu naturalnego

różnica pomiędzy liczbą urodzeń i liczbą zgonów na danym terytorium odniesiona do liczby ludności (w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców); może przyjmować wartości dodatnie lub ujemne:

$W_{pn} = \frac{(U-Z)}{L} \times 1000$, gdzie U – liczba urodzeń, Z – liczba zgonów, L – liczba ludności w danym roku

współczynnik salda migracji

różnica pomiędzy liczbą emigrantów i imigrantów na danym terytorium odniesiona do liczby ludności (w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców), może przyjmować wartości dodatnie lub ujemne:

$W_{sm} = \frac{(I-E)}{L} \times 1000$, gdzie I – liczba imigrantów, E – liczba emigrantów, L – liczba ludności w danym roku

współczynnik zgonów

liczba zgonów na danym terytorium, w danym roku, odniesiona do liczby ludności (w przeliczeniu na 1 000 ludności):

$W_z = \frac{Z}{L} \times 1000$, gdzie Z – liczba urodzeń, L – liczba ludności w danym roku

Film samouczek

Polecenie 1

Na podstawie filmu i dostępnych źródeł zbierz potrzebne dane i oblicz współczynnik przyrostu rzeczywistego dla zamieszkałej przez siebie miejscowości lub innego wybranego obszaru.

Trwa wczytywanie danych..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DQgW6TcbQ>

Współczynnik przyrostu rzeczywistego i jego obliczanie

Źródło: reż. Englishsquare.pl Sp. z o.o., CC BY-SA 3.0, <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>.

Film nawiązujący do treści materiału - dotyczy obliczania współczynnika przyrostu naturalnego.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

W 2016 roku na terenie Polski mieszkało 38 433 tysięcy osób. W tym samym roku zarejestrowano 382 000 urodzeń oraz 388 000 zgonów. Saldo migracji wyniosło 1 500 osób. Oblicz współczynnik przyrostu rzeczywistego.

Ćwiczenie 2

Oblicz wartość współczynnika przyrostu naturalnego dla miejscowości X, jeśli wiadomo, że saldo migracji wyniosło w danym roku -3000, liczba ludności wynosiła 1 600 000, a współczynnik przyrostu rzeczywistego osiągnął 0,25.

Ćwiczenie 3

Oblicz wartość współczynnika salda migracji dla miejscowości Y, jeśli wiadomo, że ubytek naturalny w danym roku to -1500, liczba ludności to 400 000, a współczynnik przyrostu rzeczywistego wyniósł -0,875.

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Wykorzystując wzór na współczynnik przyrostu rzeczywistego, uzupełnij poniższą tabelę. Dane dotyczące ruchu naturalnego, salda migracji oraz liczby ludności podane są w tysiącach.

Państwo	Ruch naturalny	Saldo migracji
Liczba ludności	Współczynnik przyrostu rzeczywistego	
A	4	0
15 000		
B		-30
30 000	0,9	
C	-10	
10 000	1,2	
D	-20	7
	-0,5	
E	-30	-100
100 000		

F	100	400
	-2,5	

Ćwiczenie 6

Dla 5 powiatów województwa, w którym mieszkasz, zbierz dane dotyczące współczynnika przyrostu naturalnego i współczynnika salda migracji. Następnie oblicz i przeanalizuj wartość współczynnika przyrostu rzeczywistego. Dane dostępne są w Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

Ćwiczenie 7

Na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS lub Rocznika Statystycznego zbierz dane dotyczące liczby mieszkańców, ruchu naturalnego i ruchu migracyjnego 5 miast wojewódzkich w Polsce. Omów, jakie znaczenie dla zmiany liczby ludności ma ruch naturalny i ruch migracyjny.

Ćwiczenie 8

Dla nauczyciela

SCENARIUSZ LEKCJI

Imię i nazwisko autora: Magdalena Fuhrmann

Przedmiot: geografia

Temat lekcji: Współczynnik przyrostu rzeczywistego i jego obliczanie

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, klasa III

PODSTAWA PROGRAMOWA

Treści nauczania

XV. Społeczeństwo i gospodarka Polski: rozmieszczenie ludności i struktura demograficzne, saldo migracji, struktura zatrudnienia i bezrobocie, urbanizacja i sieć osadnicza, warunki rozwoju, rolnictwa, restrukturyzacja przemysłu, sieć transportowa, atrakcyjność turystyczna.

Uczeń:

3) analizuje, na podstawie źródeł informacji geograficznej, zmiany liczby ludności, przyrostu naturalnego i rzeczywistego ludności Polski oraz prognozuje skutki współczesnych przemian demograficznych w Polsce dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju.

Kształtowane kompetencje kluczowe

1. kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
2. kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii,
3. kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.

Cele operacyjne

Uczeń:

1. poznaje współczynnik przyrostu rzeczywistego,
2. rozumie sposób kształtowania się wartości współczynnika przyrostu rzeczywistego,
3. interpretuje wartość wskaźnika przyrostu rzeczywistego.

Strategie nauczania: asocjacyjna

Metody i techniki nauczania: blended learning, IBSE

Forma zajęć: praca w grupach

Środki dydaktyczne: e-materiał, komputer, projektor multimedialny, zeszyt

Materiały pomocnicze

Okólski M., *Demografia: podstawowe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.

Okólski M., *Reprodukcja ludności modernizacja społeczeństwa: polski syndrom*, Spółdzielnia Wydawniczo-Handlowa Książka i Wiedza, Warszawa 1988.

PRZEBIEG LEKCJI

Uczniowie na poprzedniej lekcji otrzymują polecenie przeczytania wstępu do e-materiału (przypomnienie pojęć).

Faza wprowadzająca

1. Sprawdzenie zadania domowego (opcjonalnie).
2. Przedstawienie celu lekcji.

Faza realizacyjna

1. Nauczyciel kolejno omawia zagadnienia przedstawione w e-materiale.
2. Po przedstawieniu i wyjaśnieniu e-materiału, nauczyciel w formie ustnej weryfikuje zrozumienie materiału przez uczniów.
3. Nauczyciel na konkretnym przykładzie pokazuje sposób obliczeń i interpretację współczynnika przyrostu rzeczywistego.
4. Uczniowie indywidualnie wykonują zadania 1-4 zawarte w e-materiale.
5. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanych ćwiczeń i wspólnie omawia ewentualne trudności.

Faza podsumowująca

1. Przypomnienie celów lekcji.
2. Podsumowanie wiedzy zaprezentowanej na lekcji.
3. Utrwalenie najważniejszych pojęć, szczególnie tych, które sprawiały uczniom największe problemy podczas zajęć.
4. Ocena pracy uczniów podczas lekcji.

Praca domowa

1. Utrwalenie wiadomości zawartych w e-materiale.
2. Dokończenie ćwiczeń zawartych w e-materiale.

3. Przygotowanie pracy pisemnej na temat działań związanych z podnoszeniem współczynnika przyrostu rzeczywistego na terenie miejscowości zamieszkania ucznia lub w innej jednostce (do ustalenia z nauczycielem). Uczeń w pracy powinien skupić się na działaniach podejmowanych przez lokalne samorządy dotyczących: zatrzymywania emigrantów, uatrakcyjnienia obszaru, aby spowodować napływ ludności, zwiększania liczby urodzeń żywych i zmniejszania liczby zgonów. Uczniowie w pracy powinni również wspomnieć o sposobach związanych ze zwiększeniem liczby zawieranych małżeństw i zmniejszaniem liczby rozwodów.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania danego multimedium

Materiał multimedialny zawarty w e-materiale może być wykorzystany podczas powtórzenia materiału dotyczącego zagadnień demograficznych Polski.